

III РОЗДІЛ

**ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ:
ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА**

УДК 371.1

*Аніщенко О.В.,
м. Київ (Україна)*

**ГЛЕН ДОМАН ПРО РАННІЙ РОЗВИТОК
ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ**

Глен Доман – наш сучасник, видатний американський лікар, психолог, який у 1955 р. заснував філадельфійський інститут „Better Baby Institute” (згодом названий Інститутом Розвитку Людського Потенціалу) [11]. Він став основоположником ідей раннього розвитку дітей, які у подальшому зумовили „м’яку революцію” у педагогіці й були втілені у життя мільйонами батьків у всьому світі. Використовуючи унікальну методику стимуляції мозкової діяльності під час активного росту дитини, Глен Доман і його однодумці упродовж декількох десятиліть навчають дітей і батьків, демонструючи блискучі результати. Навчаючись за методикою Г. Домана, юні генії вже до чотирьох років успішно виконують різні за складністю фізичні вправи, володіють музичною грамотою, уміють рахувати і писати, читають уголос і розуміють декілька іноземних мов [7].

Методика Г. Домана ґрунтується на стимуляції центральної нервової системи і мозку дитини за допомогою дотику, зорового і слухового сприйняття. Найбільш ефективним цілеспрямованим впливом на розумові процеси дитини є у віці до п’яти – семи років. За переконанням Г. Домана, основи інтелекту, освіченості людини, життєві перспективи загалом закладаються у перші роки життя дитини. Цей період є вирішальним для подальшого життя, і дитина вже ніколи не зможе перевершити потенціал, закладений до семи років. Водночас, на думку автора методики, залучити дитину до пізнання і сформувати бажання дізнаватися про нове й виділяти головне простіше всього на першому році життя, тобто починаючи навчання від самого народження малюка.

За переконанням Г. Домана, кожна дитина від народження є талановитою, і наділеною спадковим правом бути фізично досконалою, розумово розвиненою. Звідси випливає, що така досконалість не є прерогативою окремих обдарованих дітей, які мають природжені завдатки інтелектуальних і фізичних геніїв.

Глен Доман стверджував, що „невикористання мозку призводить до його втрати”, а „знання призводять до добра”, „бути розумним – це добре, а не погано. Більш того, це дуже добре!”, „бути генієм чудово, і тому, скільки б їх ні було, їх завжди не вистачає” [1]. Він переконливо доводив важливість розвитку у дітей як „фізичного інтелекту”, так і розумового потенціалу. У книзі [1] ним наведено унікальні порівняльні дані щодо можливостей пам’яті людини (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльні можливості пам’яті (за матеріалами Корпорації передових технічних лабораторій Асоціації Червоного Хреста) [1]

Сховище пам'яті	Місткість (у млн. знаків)
Людський мозок	125'500'000
Національні архіви	12'500'000
Магнітний картридж IBM3850	250'000
Британська енциклопедія	12'500
Пам'ять оптичного диска	12'500
Магнітний (твердий) диск	313
Флоппі-диск	2,5
Книга	1,3

Очолювані Г. Доманом спеціалісти у галузі розвитку раннього навчання розробили оригінальні технології навчання дітей читанню, математиці, а також технологію, завдяки якій дитина може оволодіти енциклопедичними знаннями. Важливого значення набуває те, що Г. Доманом створено ґрунтовну теорію й широку практичну програму раннього навчання дітей, зорієнтовану на використання не лише у навчально-виховних закладах, а й у домашніх умовах.

Зазначимо, що методика Г. Домана ґрунтується на стимуляції центральної нервової системи і мозку дитини за допомогою дотику, зорового і слухового сприйняття. Найбільш ефективним цілеспрямований вплив на розумові процеси дитини є у віці до п'яти – семи років. За переконанням Г. Домана, основи інтелекту, освіченості людини, життєві перспективи загалом закладаються у перші роки життя дитини. Цей період є вирішальним для подальшого життя, і дитина вже ніколи не зможе перевершити потенціал, закладений до семи років. Водночас, на думку автора методики, залучити дитину до пізнання і сформуванню бажання дізнаватися про нове й виділяти головне простіше всього на першому році життя, тобто починаючи навчання від самого народження малюка. Нам імпонують основні принципи правильного навчання, виокремлені Г. Доманом [1]:

1. Починайте якомога раніше.
2. Учійте із задоволенням.
3. Поважайте свою дитину і довіряйте їй.
4. Учійте лише тоді, коли процес навчання подобається вам обом.
5. Створіть відповідну обстановку для навчання.
6. Зупиняйтеся перш, ніж ваша дитина сам цього схоче.
7. Більш часто вводьте новий матеріал.
8. Будьте організованими і послідовними.
9. Не перевіряйте знання своєї дитини.
- 10 Ґрунтовно розробляйте навчальні матеріали і робіть це завчасно.
11. Пам'ятайте про основний закон безпеки. Якщо вам або вашій дитині нецікаво – припиняйте заняття. Мабуть, ви робите щось неправильно.

Відповідно до аналізованої методики, процес навчання можна умовно розподілити на такі етапи [3]:

- навчання читанню, формування активного словника;
- усна лічба;
- виховання ерудита;
- розвиток рухової активності.

Дидактичний матеріал складається з карток, на яких зображені слова, малюнки з назвами, малюнки з крапками (навчання усній лічбі). Методика Г. Домана сприяє засвоєнню дитиною десятків тисяч точних, надзвичайно цікавих фактів („бітів знань”). Їх

подають на картках розміром 30 x 30 см чітким малюнком, схемою, якісною ілюстрацією, фотографією. На зворотному боці кожної картки розміщують пояснювальний текст, який зачитує дорослий.

З-поміж різних галузей знань, Глен Доман надає перевагу читанню і математиці, не забуваючи також про фізичну й рухову активність дитини. Розглянемо більш детально методику Г. Домана.

Автор пропонує класифікувати матеріал по певних сферах знань, наприклад: члени сім'ї, тварини, домашнє начиння і т. д. [3]. Як свідчить дослідження І. Дичківської, щоб зробити інформацію більш доступною для вивчення дитиною, всі галузі знань учений поділив на 10 розділів: а) біологія, б) історія, в) географія, д) математика, е) фізіологія людини, є) загальні закони природознавства, ж) музика, з) мистецтво, и) мови, к) література. У кожному розділі знання поділено на підрозділи (категорії). Для зручності розподілу і вивчення матеріалу кожен розділ розбито на комплекти з 10 карток-бітів із найменуванням кожного біта на звороті. Пояснювальний текст, що характеризує конкретний біт, має відповідати таким вимогам:

- інформація в ньому повинна бути точною, тобто містити факти, а не припущення;
- інформація має бути зрозумілою, термінологічно точною, без двозначності;
- текст повинен бути цікавим і, за можливістю, з гумором.

На початковому етапі використовуються картки із зображенням слів, які демонструються почергово з секундним інтервалом. Потім додаються зображення предметів з літерним позначенням. Далі використовуються ці ж самі картки, але з детальним коментарем, що дає повне уявлення про предмет.

Наприклад, у розділі „Математика” виокремлено такі категорії [4, с. 206]:

1. Геометричні форми у планіметрії.
2. Кути.
3. Геометричні об'ємні форми.
4. Математичні символи.
5. Аксиоми в геометрії.
6. Римські цифри.
7. Метрична система мір довжини.
8. Метрична система мір ваги.
9. Вимір часу.
10. Система дробів.

Методику навчання дітей математиці застосовують у ранньому віці (2,5 – 3 роки), оскільки вона дає змогу навчити мозок дитини розрізняти кількість і, як наслідок, усі обчислення здійснювати як операції з множинами, за рахунок чого й досягається їх швидкість. Навчання дітей математики, згідно з цією технологією, передбачає 5 етапів [4 с. 204]: 1) упізнавання кількості; 2) упізнавання рівності; 3) розв'язання прикладів; 4) упізнавання цифр; 5) упізнавання рівності з цифрами.

Сутність методики Г. Домана найбільш чітко окреслює перший етап. Для впізнавання кількості виготовляють комплект карток з червоними кружальцями – від 1 до 100. Навчання починають з карток, на яких нанесені кружальця від 1 до 5. Дитині тричі на день послідовно показують картки з кількістю кружалець від 1 до 5 і називають відповідне число. Наступного дня проводять три заняття з першим комплектом, додаючи ще один комплект – з картками від 6 до 10. Його також показують тричі на день. Перед кожним наступним показом картки обов'язково перетасовують, щоб їх послідовність не була передбачуваною.

Як зазначає І. Дичківська, з першими двома комплектами заняття проводять упродовж п'яти

днів. З шостого в кожному комплекті щоденно одну картку змінюють на нову. Приблизно за 50 днів дитина запам'ятовує всі картки і відрізняє одну від одної. Відтоді вона зможе сприймати те, що дорослий може лише бачити. З першого погляду вона впізнає 47 кружалець, 47 монеток або 47 мотрьошок, виявляючи феноменальну здатність до розрізнення: дитина завжди відрізняє 99 кружалець від 98 і 100.

Після ознайомлення з числами та їх записом у мозку дитини виникає бачення відповідної кількості кружалець, тобто вона здатна „бачити” відповідну множину, що дає змогу швидко здійснювати будь-які математичні обчислення. Ця здатність є основою особливих математичних здібностей.

Отже, при навчанні усній лічбі використовуються картки з зображеними кружальцями / крапками (від однієї до ста). Учитель показує картку і називає: „це – один, це – два” і т. д. Інтервал між демонстраціями карток орієнтовно дорівнює одній секунді. Таким чином, у ході опанування математики дитині показують на картках певну кількість кружалець (від одного до безкінечності), називаючи, скільки саме кружалець зображено. Картки показуються по черзі, регулярно і швидко. Так у дитини розвивається здатність „на око” визначати кількість побачених кружків без їх підрахунку, що в свою чергу дозволяє усно оперувати багатозначними цифрами.

Після подолання п'яти етапів навчання математики розпочинається глибоке вивчення математики за підручниками з математики, алгебри, геометрії, тригонометрії, вищої математики самостійно або за допомогою старших.

За переконанням науковців, практиків [8], геніальність тісно пов'язана із раннім навчанням читанню. З метою навчання читанню Доман використовує старовинну англо-німецьку систему: пред'явлення та озвучування цілого слова. Він рекомендує показувати картки з написаними на них червоними словами на білому фоні. Доман радить починати навчання якомога раніше, краще – до року. Але в цьому віці дитина ще мало знає назв предметів, і в цьому випадку вона дізнається про них із карток, причому дізнається тільки про назву, без образу предмету. Якщо ж у неї вже сформувався взаємозв'язок між образом і предметом, то вона, скоріш за все, все одно не зможе уявити за словом предмет (оскільки дуже швидко показують і часто міняють слова, вона не встигає до них звикнути). Вищевикладене свідчить про те, що з раннього віку відбувається навчання дитини мислити абстрактно. Проте розвитку образного мислення приділяється небагато уваги. Г. Шевякова зазначає, що діти з образним мисленням цю методику сприймають погано і пропонує демонструвати одночасно на одному листку зверху – малюнок, а знизу – підпис [9].

По мірі дорослішання дитини, Доман пропонує збільшувати тривалість і кількість занять. Після досягнення дитиною віку 1,5 – 2 років, з нею починають, наприклад, вивчати японську мову, знайомити її з сучасним мистецтвом або навчати грі на скрипці.

Окрім навчання читанню й математиці, Глен Доман рекомендує давати й енциклопедичні знання. Для цього батьки роблять добірку карток із зображенням рослин, тварин, визначних людей та ін. Ми цілком погоджуємося з Г. Шевяковою, що було б доречно, якби дитині не просто давали енциклопедичні знання, а ще й розповідали, де і як вони застосовуються, як вони пов'язані між собою, наводили б прикладами з життя. За таких умов інформація стає більш цікавою для дитини. Доман рекомендує показувати кожну картку, незалежно від того, що на ній зображене, упродовж 1 – 2 секунд. Таким чином, весь урок триває 5 – 10 секунд. Можливо, краще показувати матеріал настільки швидко, наскільки дитина встигає охопити поглядом всі складові образу (слова і крапки – швидко, а малюнки – повільно).

Слід наголосити, що фізичний розвиток з перших днів життя малюка, за Доманом, складає систему вправ і рухливих ігор. Рекомендується використовувати комплекс рухів,

що передбачає активну участь всіх м'язів малюка (динамічна гімнастика). Діти, з якими займалися динамічною гімнастикою з народження, по всіх показниках розвитку випереджали своїх однолітків. Таким чином, акцент на фізичній активності й координації рухів дитини стимулюють розумовий розвиток, і є вдалим початком активної пізнавальної діяльності малюка [7].

Автор методики абсолютно справедливо наполягає на розумінні виховання і навчання як комплексних багатокомпонентних процесів, що пов'язують інтелектуальний і фізичний розвиток особистості. Основним принципом методики є рух від часткового до загального, своєрідне формування бази даних, необхідної для повноцінного розвитку дитини.

Як будь яка інша методика навчання й виховання, методика Глена Домана має і прихильників, і критиків. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне навести „за” і „проти” аналізованої методики. Так, серед позитивних характеристик методики виокремимо: загартованість організму, високий розвиток інтелекту дітей, постійний контакт батьків з дитиною, взаємозв'язок розумового й фізичного розвитку, формування наочного мислення, можливість навчання в умовах навчального закладу й удома, швидкий розвиток словникового запасу та ін. Як показав аналіз електронних джерел [2; 3; 6], „доманівські” діти в однорічному віці прекрасно плавають, а у чотирирічному – легко пробігають 5 км. Навіть паралізовані, німі, сліпі й глухі малюки з часом досягають приголомшливих результатів. Донедавна констатувалася відсутність готових роздаткових матеріалів у торговельній мережі, проте, за свідченням практиків, „у вільному продажу є велика кількість як дидактичного, так і методичного матеріалу за методикою Домана” [3].

Мінусами є трудомісткість методики, необхідність постійного оновлення наборів карток для занять, що займає значну частину вільного часу батьків, який можна було б витратити на спілкування з малюком, а також те, що після певної межі знання „втомлюють” дитину та ін. Успішність методики можлива лише за умови систематичної праці й беззастережного виконання всіх її складових, психолого-педагогічної грамотності батьків. Недостатньо уваги приділяється емоційному і когнітивному розвитку дитини. Значною є кількість спортивного устаткування, яке важко утримувати і використовувати удома, значна „база” наочності. Багато критиків указують і на те, що методика Домана виховує життєву пасивність дитини, спрямовує її лише на засвоєння інформації, а не на розвиток творчих і дослідницьких здібностей. Оскільки у нашому житті важливу роль відіграє вміння налагоджувати, будувати взаємостосунки з людьми, а не тільки успіхи в опануванні різних наук, то аналізована методика має ще одну недоречність – нею не передбачено спілкування з іншими дітьми. За своїм спрямуванням вона схожа на „внутрішньосімейну”.

За нашим переконанням, незважаючи на наявні недоречності (і безліч плюсів!), методика Г. Домана цінна насамперед тому, що у дитини в ранньому віці не виникає необхідності у додатковій мотивації до навчання. Їй не потрібно пояснювати, навіщо це необхідно знати, адже пізнавати оточуючий світ і досліджувати все нове – улюблене заняття малюка. Грамотно і своєчасно використовуючи необмежені можливості для розвитку дитини за допомогою навчальних занять і гри батьки уможливають повноцінний інтелектуальний і фізичний розвиток дитини, яка розвивається набагато швидше за однолітків і від народження відкриває для себе світ енциклопедичних знань.

Важливо підкреслити, що позитивні результати дає поєднання елементів методики Г. Домана з іншими педагогічними системами за умови використання найсучасніших наукових знань про способи і прийоми формування здібностей дітей у найбільш ранньому віці, про фізіологію мозку, роботу мозку як складної інформаційної системи. Слід додати, що напрацювання Г. Домана та його однодумців в інтерпретації англійською, японською,

іспанською, французькою, китайською та іншими мовами викладено на сайті Інституту Домана (м. Філадельфія, США) [11] – інституту прискороного розвитку людини, який нині очолює Джанет Доман, донька і послідовниця Глена Домана [10]. Якість методики підтверджується результатами її використання. Так, за даними деяких електронних джерел [6] (щоправда, без посилань на конкретні прізвища. – О. А.), у світі нараховується декілька десятків нобелівських лауреатів, які в дитинстві вчилися за методикою Г. Домана. Незважаючи на досить „поважний вік” зазначеної методики, інтерес до неї в усьому світі зберігається й в умовах швидкого розвитку і поширення сучасних освітніх інновацій. За нашим переконанням, розвивальний потенціал цієї методики необхідно досліджувати, зокрема, у контексті технологій розвитку обдарованості дітей, виходячи з позицій здоров’язберігаючої педагогіки.

Перспективними напрямками подальших досліджень порушеної проблеми є вивчення педагогічного *потенціалу поєднання складових методики Г. Домана із сучасними педагогічними технологіями*, а також ґрунтовні *міждисциплінарні дослідження впливу методики Г. Домана на інтелектуальний і фізичний розвиток дитини*, що передбачає плідну співпрацю педагогів, психологів, лікарів, фахівців з фізичної культури, видавців та інших спеціалістів.

Список літератури: 1. Глен Доман. Гармоничное развитие ребенка: как развить умственные и физические способности ребенка / Г. Доман. – М.: Аквариум, 1996. – 448 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 16.08.2010: <<http://www.kid.ru/rebenok/>>. – Загол. з екрану. – Мова рос. 2. Глен Доман: за и против [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 18.06.2010: <<http://smartkids.ru/>>. – Загол. з екрану. – Мова рос. 3. Глен Доман и его система раннего развития // *Журнал для талантливых родителей* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 26.06.2010: <<http://www.musicmama.com.ua/2010/07/16/doman-method/>>. – Загол. з екрану. – Мова рос. 4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с. 5. Доман, аргументы против методики Домана: Интервью 2 с Павлом Тюленевым, Президентом Академии образования, социального и экономического развития [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 1.08.2010: <<http://www.rebenok.h1.ru/domanal2.htm>>. – Загол. з екрану. – Мова рос. 6. Методика Домана-Маниченко. Глен Доман, автор развивающих методик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 1.08.2010: <http://www.umnitsa.ru/metodiki_umnicy/metodika_domana-manichenko/>. – Загол. з екрану. – Мова рос. 7. Развивающие методики / Методика раннего развития Глена Домана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 1.08.2010: <<http://tutti-frutti.com.ua/index.php?id=41&lang=ru/>>. – Загол. з екрану. – Мова рос. 8. Тюленев П. Считать – раньше, чем ходить [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 16.08.2010: <<http://babylib.by.ru/tema/tyulenev/schitat.htm>>. – Загол. з екрану. – Мова рос. 9. Шевякова А. Методики развития детей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 22.08.2010: <<http://ua.ua.info/content/articles/1076.html>>. – Загол. з екрану. – Мова рос. 10. Doman J. Better Babies vs. Hurt Kids / Janet Doman [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 1.08.2010: <<http://www.iahp.org/Better-Babies-vs-Hurt-Kids.190.0.html>>. – Загол. з екрану. – Мова англ. 11. The Institutes for the Achievement of Human Potential [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 1.08.2010: <<http://www.iahp.org/>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.

О.В. Аніщенко

**ГЛЕН ДОМАН ПРО РАННІЙ РОЗВИТОК
ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ**

У статті висвітлено особливості використання методики раннього розвитку людського потенціалу за методикою американського лікаря, психолога Глена Домана. Обґрунтовано позитивні та негативні характеристики методики, визначено перспективи використання методики Глена Домана у контексті технологій розвитку обдарованості дітей, виходячи з позицій здоров'язберігаючої педагогіки.

Е.В. Анищенко

ГЛЕН ДОМАН О РАННЕМ РАЗВИТИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА

В статье освещены особенности использования методики раннего развития человеческого потенциала по методике американского врача, психолога Глена Домана. Обоснованы положительные и отрицательные характеристики методики, определены перспективы использования методики Глена Домана в контексте технологий развития одаренности детей, исходя из позиций здоровьесберегающей педагогики.

O.V. Anishchenko

GLEN DOMAN ABOUT EARLY DEVELOPMENT HUMAN POTENTIAL

The features of the use of method of early development of human potential on the method of the American doctor, psychologist Glenna Domana are lighted up in the article. Positive and negative descriptions of method are grounded, the prospects of the use of the Glenna Domana method in the context of technologies of development of gift of children are certain, coming positions of saving of health of children.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2010

УДК 378

*Oriol Irina, Lavinia Elizabeta Popp,
Dani Velcea,
Reșita, România*

SISTEMUL EDUCATIV UNIVERSITAR DIN ROMÂNIA

Sistemul educativ universitar din Europa și fiecare instituție componentă se află într-un proces de reformare esențială, declanșat în a doua jumătate a anilor '90 ca urmare a Declarației de la Sorbona și a Declarației de la Bologna, resimțit ca o necesitate și o urgență impuse de competiția pentru realizarea unei economii performante, în condițiile accelerării procesului de globalizare la toate nivelurile și de dezvoltare a societății informaționale. În acest context, educația, creativitatea academică, cercetarea științifică, inovația se afirmă ca factori esențiali în procesul complex și durabil de creare și dezvoltare a societății bazate pe cunoaștere, obiectiv declarat al Uniunii Europene, lansat prin „Strategia Lisabona”.

Învățământul superior, cu toate structurile sale, procesele sale interne și influențele din exterior parcurge un proces de transformare conceptuală și organizațională, promovând o nouă paradigmă a educației academice, aptă să răspundă trebuințelor unei societăți dinamice care se află în continuă